

**ПРИВАТНЕ АКЦІОНЕРНЕ ТОВАРИСТВО «ВИЩИЙ НАВЧАЛЬНИЙ ЗАКЛАД
«МІЖРЕГІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ УПРАВЛІННЯ ПЕРСОНАЛОМ»**

ФАХОВИЙ МЕДИКО-ФАРМАЦЕВТИЧНИЙ КОЛЕДЖ

Циклова комісія загальномедичних дисциплін

«ЗАТВЕРДЖУЮ»

Директор коледжу

Наталія ТВЕРДОХЛІБ

2025 року

РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

МЕДСЕСТРИНСТВО В ГЕРОНТОЛОГІЇ, ГЕРІАТРІЇ ТА ПАЛПАТИВНА МЕДИЦИНА

Галузь знань 22 Охорона здоров'я

(шифр і назва галузі знань)

Спеціальність 223 Медсестринство

(шифр і назва спеціальності)

Освітня програма (для обов'язкових дисциплін) Сестринська справа

(назва освітньої програми)

Освітньо-професійний ступінь фаховий молодший бакалавр

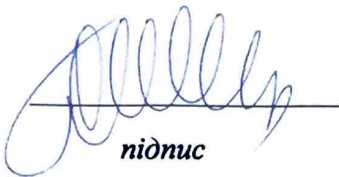
Київ 2025

Робоча програма з навчальної дисципліни «Медсестринство в геронтології, гериатрії та паліативна медицина» для здобувачів фахової передвищої освіти освітньої програми «Сестринська справа» спеціальності 223 Медсестринство

Розробник: КОВАЛЬЧУК Марія, викладач, кандидат медичних наук, спеціаліст вищої категорії

Робочу програму погоджено:

Гарант освітньої програми «Сестринська справа»

Геннадій Слободяник
підпис

Геннадій СЛОБОДЯНИК

Робочу програму розглянуто та схвалено на засіданні циклової методичної комісії загальномедичних дисциплін

Протокол від "18" 08 2025 року № 1

Голова циклової комісії Ковальчук, Марія КОВАЛЬЧУК

1. Опис навчальної дисципліни (Розділи програми)

Найменування показників	Галузь знань, напрям підготовки, освітньо -кваліфікаційний рівень	Характеристика навчальної дисципліни	
		денна форма навчання	
Загальна кількість годин: 68 год.	Галузь знань - 22 «Охорона здоров'я»	Вибіркова	
	Спеціальність: 223«Медсестринств» («Сестринська справа»)	Рік підготовки:	
		III	III
		Семестр	
		VI -й	
		Теоретичні: 10 год	
		Практичні 14 год.	
	Освітньо – кваліфікаційний рівень: фаховий молодший бакалавр	Самостійна робота 44 год.	
Вид контролю: диференційований залік (VI-й семестр)			

2. Мета та завдання навчальної дисципліни

Метою дисципліни є оволодіння медсестринським процесом при догляді за пацієнтами у похилому і старечому віці та при наданні паліативної та хоспісної допомоги.

Медсестринство в геронтології, геріатрії та паліативній медицині як навчальна дисципліна:

- а) ґрунтується на вивченні студентами таких дисциплін: “Анатомія людини”, “Фізіологія”, “Мікробіологія”, “Фармакологія та медична рецептура”, “Основи медсестринства”,

“Основи психології та міжособове спілкування”, “Медсестринство в профілактичній медицині” тощо;

б) інтегрується з такими дисциплінами: “Медсестринство у внутрішній медицині”, “Медсестринство в хірургії”, “Медсестринство в онкології”, “Медсестринство в дерматології та венерології”, “Медсестринство в сімейній медицині”, “Медсестринство в оториноларингології”, “Медсестринство в офтальмології” тощо.

Після вивчення дисципліни **студенти повинні знати:**

- вікові анатомо-фізіологічні зміни, що проходять в органах і системах у похилому та старечому віці;
- визначення, етіологію, класифікацію захворювань органів і систем у похилому та старечому віці;
- особливості клінічних проявів захворювань і гострих станів у похилому та старечому віці;
- правила збирання анамнезу та медсестринського обстеження пацієнтів похилого та старечого віку;
- визначення: “паліативна медицина”, “паліативна допомога”, “хоспіс”;
- філософію паліативної медицини;
- принципи роботи хоспісу;
- психологічні аспекти паліативної допомоги;
- соціальні аспекти паліативної допомоги;
- духовні аспекти паліативної допомоги;
- етико-деонтологічні особливості спілкування з безнадійно хворими пацієнтами та їхніми родичами;
- законодавчі та нормативні документи МОЗ України щодо організації та надання геріатричної, паліативної та хоспісної допомоги населенню.

Студенти повинні вміти:

- забезпечувати лікувально-охоронний, санітарно-протиепідемічний режим у структурних підрозділах лікувально-профілактичних і соціальних закладах із надання адекватної медичної допомоги особам похилого та старечого віку;
- дотримуватися правил техніки безпеки, охорони праці в галузі та професійної безпеки;
- виявляти дійсні та супутні проблеми пацієнта;
- передбачати потенційні проблеми пацієнта від тривалого застосування ліків;
- встановлювати медсестринські діагнози при захворюваннях у похилому та старечому віці;
- складати план медсестринських втручань у разі виявлення геріатричних проблем;
- виконувати призначення лікаря;
- виконувати всі види маніпуляцій, передбачені для фаху “медична сестра”;
- проводити підготовку пацієнтів та взяття біологічного матеріалу для лабораторних досліджень;
- проводити підготовку пацієнтів до комп’ютерної томографії, рентгенологічного, ендоскопічного, УЗД та інших методів обстеження;
- здійснювати спостереження, моніторингу стану окремих органів і систем;
- здійснювати догляд, опіку над пацієнтами похилого та старечого віку;
- вести медичну документацію;
- надавати долікарську та невідкладну допомогу при гострих станах;
- проводити санітарно-освітню роботу серед населення з питань профілактичної медицини, пропаганди здорового способу життя, спрямованих на продовження життя та профілактику розвитку захворювань;
- здійснювати медсестринський процес при наданні паліативної допомоги з синдромом хронічного болю;

- здійснювати медсестринський процес при наданні паліативної допомоги інкурабельним онкологічним хворим;
- здійснювати медсестринський процес при наданні паліативної допомоги хворим із вірусом імунодефіциту та туберкульозу;
- володіти прийомами профілактики синдрому емоційного вигорання.

Студенти мають бути поінформовані про:

- структуру захворювань населення України в похилому та старечому віці;
- сучасні теорії старіння;
- особливості перебігу “хвороб у старості”;
- теорії довголіття, роль медичних працівників у їхній реалізації;
- екологічний та санітарно-епідеміологічний стан регіону, країни;
- досягнення в галузі паліативної та хоспісної медицини, що втілюються в практику охорони здоров'я;
- нові лікарські засоби і методи їх застосування в паліативній та хоспісній медицині;
- нові методики організації догляду за пацієнтами в галузі паліативної та хоспісної медицини.

3. Компетентнісний потенціал предмета та програмні результати навчання

**Перелік основних компетентностей,
якими повинен оволодіти здобувач фахової передвищої освіти**

Інтегральна компетентність	Здатність вирішувати типові спеціалізовані завдання в медичній галузі або у процесі навчання, що вимагає застосування положень і методів відповідної науки та може характеризуватися певною невизначеністю умов; відповідальність за результати своєї діяльності; здійснення контролю інших осіб у визначених ситуаціях.
Загальні компетентності (ЗК)	<p>ЗК 1. Здатність реалізувати свої права і обов'язки як члена суспільства, усвідомлювати цінності громадянського (вільного демократичного) суспільства та необхідність його сталого розвитку, верховенства права, прав і свобод людини і громадянина в Україні.</p> <p>ЗК 2. Здатність зберігати та примножувати моральні, культурні, наукові цінності і досягнення суспільства на основі розуміння історії та закономірностей розвитку предметної області, її місця у загальній системі знань про природу і суспільство та у розвитку суспільства, техніки і технологій, використовувати різні види та форми рухової активності для активного відпочинку та ведення здорового способу життя.</p> <p>ЗК 3. Усвідомлення рівних можливостей та гендерних проблем.</p> <p>ЗК 4. Здатність застосовувати знання у практичних ситуаціях.</p> <p>ЗК 5. Здатність спілкуватися державною мовою як усно, так і письмово.</p> <p>ЗК 6. Знання та розуміння предметної області та розуміння професійної діяльності.</p> <p>ЗК 7. Здатність спілкуватися іноземною мовою.</p> <p>ЗК 8. Здатність до міжособистісної взаємодії.</p>
Спеціальні (фахові) компетентності (СК)	<p>СК 1. Здатність до застосування професійних стандартів та нормативно-правових актів у повсякденній медичній практиці.</p> <p>СК 2. Здатність до вміння задовольняти потреби пацієнта протягом різних періодів життя (включаючи процес умирання), шляхом обстеження, діагностики, планування та виконання медичних втручань, оцінювання результату та корекції індивідуальних планів</p>

	<p>догляду та супроводу пацієнта.</p> <p>СК 3. Здатність до самоменеджменту у професійній медичній діяльності.</p> <p>СК 4. Здатність до співпраці з пацієнтом, його оточенням, з іншими медичними й соціальними працівниками на засадах сімейно-орієнтованого підходу, враховуючи особливості здоров'я чи перенесені хвороби та фізичні, соціальні, культурні, психологічні, духовні чинники і фактори довкілля, здійснювати санітарно-просвітницьку роботу.</p> <p>СК 5. Здатність до динамічної адаптації та саморегуляції у важких життєвих і професійних ситуаціях з урахуванням механізму управління власними емоційною, мотиваційно-вольовою, когнітивною сферами.</p> <p>СК 6. Здатність до роботи в мультидисциплінарній команді при здійсненні професійної діяльності, для ефективного надання допомоги пацієнту протягом життя, з урахуванням усіх його проблем зі здоров'ям.</p> <p>СК 7. Здатність до вміння обирати обґрунтовані рішення в стандартних клінічних ситуаціях, спираючись на здобуті компетентності та нести відповідальність відповідно до законодавства.</p> <p>СК 8. Здатність до використання інформаційного простору та сучасних цифрових технологій в професійній медичній діяльності.</p> <p>СК 9. Здатність до використання сукупностей професійних навичок (умінь) при підготовці та проведенні діагностичних досліджень та застосовуванні дезінфікуючих і лікарських засобів у професійній діяльності.</p> <p>СК 10. Здатність до забезпечення безпеки пацієнта, дотримання принципів інфекційної та особистої безпеки, збереження здоров'я у процесі здійснення догляду, виконання маніпуляцій, процедур, при переміщенні та транспортуванні пацієнта, наданні екстреної медичної допомоги.</p> <p>СК 11. Здатність до застосування сукупностей втручань та дій для забезпечення пацієнту гідного ставлення, конфіденційності, захисту його прав, фізичних, психологічних та духовних потреб на засадах транскультурального медсестринства, толерантної та неосудної поведінки.</p> <p>СК 12. Здатність до безперервного професійного розвитку фахівців у сфері охорони здоров'я (освіта впродовж життя).</p> <p>СК 13. Здатність до використання професійно профільованих знань, умінь та навичок для здійснення санітарно-гігієнічних і лабораторних досліджень, протиепідемічних та дезінфекційних заходів.</p> <p>СК 14. Здатність до дотримання принципів медичної етики та деонтології.</p> <p>СК 15. Здатність до здійснення профілактичних втручань, спрямованих на зменшення інфекційних захворювань серед дорослого та дитячого населення, зокрема вакцинацію згідно з календарем профілактичних щеплень та екстрену імунoproфілактику, включаючи її популяризацію</p>
--	--

4. ТЕМАТИЧНИЙ ПЛАН

№ з/п	Тема	Кількість годин			
		Загальний обсяг	Лекції	Навчальна практика під керівництвом викладача	Самостійна робота
	Основи геронтології та геріатрії				
1	Вступ. Основи геронтології. Основні завдання геріатричної допомоги в Україні. Роль медичної сестри в її організації. Охорона праці в галузі	6	2	-	4
2	Медсестринський процес при захворюваннях серцево-судинної системи в похилому та старечому віці	8	2	2	4
3	Медсестринський процес при захворюваннях органів дихання, кровотворної, сечової та статеві систем у похилому та старечому віці	8	2	2	4
4	Медсестринський процес при захворюваннях органів травлення в похилому та старечому віці	8	2	2	4
5	Медсестринський процес при захворюваннях ендокринної системи в похилому та старечому віці	7	1	2	4
6	Медсестринський процес при захворюваннях опорно-рухового апарату в похилому та старечому віці	6	1	1	4
7	Медсестринський процес при психоневрологічних захворюваннях, хворобах органів слуху, зору та шкіри в похилому та старечому віці	5	-	1	4
	Основи паліативної медицини				
8	Паліативна та хоспісна допомога. Етико-деонтологічні особливості спілкування з безнадійно хворими пацієнтами та їхніми родичами	5	-	1	4
9	Паліативна допомога при синдромі хронічного болю	5	-	1	4
10	Паліативна допомога інкурабельним онкологічним хворим	5	-	1	4
11	Особливості надання паліативної допомоги пацієнтам з вірусом імунодефіциту людини. Клінічні ознаки наявності ВІЛ-інфекції у хворого на туберкульоз	5	-	1	4
	Усього	68	10	14	44

ЗМІСТ

Розділ 1. Основи геронтології та геріатрії

Тема 1. Вступ. Основи геронтології. Основні завдання геріатричної допомоги в Україні. Роль медичної сестри в її організації. Охорона праці в галузі

ЛЕКЦІЯ

Геронтологія як наука, її складові, завдання. Демографічні, соціальні, соціально-гігієнічні питання старості і старіння. Видова та індивідуальна тривалість життя людини. Біологічний і календарний вік людини. Співвідношення фізіологічних чинників у віковій інволюції. Класифікація ВООЗ вікових періодів життя людини. Старість як закономірний заключний період вікового розвитку людини.

Біологія старіння: сучасні теорії, закономірності, механізми, види. Роль генетичних чинників при старінні. Популяційна генетика старіння. Прогерії. Соматичні мутації і старіння. Репарація ДНК, теломери і теломераза, “межа Хейфліка”. Взаємозв’язок між процесами руйнування (старіння) та стабілізації (вітаукту) в старіючому організмі.

Продовження життя людини як досягнення ХХ століття та як чинник виникнення й розвитку геронтології. Внесок С. Боткіна, Л. Дворецького, Л. Лабезніка, І. Мечнікова, зокрема українських учених — М. Амосова, О. Богомольця, М. Стражеско, В. Образцова, В. Фролькіса, Д. Чоботарьова — у розвиток геронтології. Теорії довголіття, запобігання передчасному старінню (індивідуальні програми оздоровлення, застосування геропротекторів тощо).

Реалізація Резолюції Генеральної Асамблеї ООН щодо розроблення державних стратегій розвитку системи геріатричної допомоги населенню, програм ВООЗ, чинних законодавчих актів України, Міжгалузевої комплексної програми “Здоров’я нації”, Державної комплексної програми соціально-медичного забезпечення ветеранів війни тощо.

Механізми вікової інволюції, виникнення хвороб у похилому та старечому віці: уявлення про “хвороби старості”, їх клінічні прояви (поліморбідність; атиповість; домінування хронічних процесів; метеозалежність, метеолабільність, метеопатичні реакції тощо, порушенням харчування, тривалим прийомом ліків), перебіг тощо.

Організація медико-соціального обслуговування людей похилого та старечого віку. Форми організації медичної допомоги пацієнтам похилого та старечого віку: *позалікарняна* (домашній стаціонар, його переваги, здійснення спеціалізованими мобільними бригадами геріатричної допомоги); *денний стаціонар* (при поліклініці, лікарні; геріатричний кабінет); *лікарняна* (геронтологічна клініка, геронтологічні відділення тощо). Утримання в будинку-інтернаті загального та лікарняного типу, їх оснащення засобами догляду.

Особливості медсестринського процесу при вирішенні медико-соціальних проблем пацієнта похилого та старечого віку. Участь медсестри у медикаментозному лікуванні геріатричного пацієнта: принципи терапії, імунотерапія, дієтотерапія, психотерапія, лікувальна фізкультура, фізіотерапія і санаторно-курортне лікування. Традиційні й альтернативні методи лікування в геронтології.

Тема 2. Медсестринський процес при захворюваннях серцево-судинної системи в похилому та старечому віці

ЛЕКЦІЯ

Вікові зміни серцево-судинної системи. Гіпертонічна хвороба та артеріальні гіпертензії, атеросклероз, ішемічна хвороба серця, недостатність кровообігу в похилому та старечому віці. Визначення, етіологія, класифікація. Клінічні форми гіпертонічної хвороби у похилому та старечому віці: ізольована систолічна артеріальна гіпертонія, склеротична

систолична гіпертонія. Основні клінічні прояви та особливості стенокардії (еквіваленти нападу), інфаркту міокарда, хронічної недостатності кровообігу, ускладнень (ураження органів-мішеней). Потенційні проблеми, пов'язані із тривалим прийомом ліків (β-адреноблокаторів, ІАПФ, антагоністів кальцію, серцевих глікозидів, нітровоазодилітаторів), їх впливом на супутню патологію (зокрема глаукомою, внутрішньочерепною гіпертензією) тощо. Участь медсестри у холтерівському моніторингу, ЕКГ дослідженні з навантаженням, УЗД серця, діагностика псевдогіпертензії (тест Ослера) тощо. Медикаментозне лікування артеріальної гіпертензії, ІХС та супутньої патології в похилому та старечому віці, надання допомоги геріатричним пацієнтам з недостатністю кровообігу. Профілактика ускладнень.

НАВЧАЛЬНА ПРАКТИКА ПІД КЕРІВНИЦТВОМ ВИКЛАДАЧА

Медсестринське обстеження: виявлення дійсних і супутніх проблем пацієнтів при атеросклерозі, гіпертонічній хворобі, ІХС, недостатності кровообігу. Визначення стану пацієнта та встановлення медсестринських діагнозів за даними медсестринського обстеження. Планування медсестринських втручань та їх реалізація: підготовка пацієнтів до лабораторних досліджень крові та інструментальних методів обстеження (холтерівського моніторингу, добового моніторингу артеріального тиску, ЕКГ із навантаженням, УЗД серця, рентгенографії органів грудної клітки тощо). Реалізація медсестринського процесу в умовах домашнього стаціонару / лікарні: участь у лікуванні, догляді за пацієнтом. Навчання пацієнта та оточуючих його осіб спостереженню за основними функціональними показниками організму, само- та взаємодогляду. Організація домашнього стаціонару.

Гострі кардіологічні стани: кризи при артеріальній гіпертонії (гіпертонічний, неускладнений та ускладнений енцефало- та кардіопатією; гіпоангіотензивний), серцева астма, набряк легень, напад стенокардії, інфаркт міокарда, ортостатичний колапс, раптова зупинка серця, аритмії. Визначення, етіологія, класифікація. Медсестринський процес при захворюваннях серцево-судинної системи в похилому та старечому віці.

Дотримання правил техніки безпеки, охорони праці, протиепідемічного режиму, професійної безпеки.

Практичні навички:

- реалізація медсестринського процесу при захворюваннях серцево-судинної системи у пацієнтів похилого та старечого віку;
- виявлення дійсних та супутніх проблем пацієнта;
- встановлення медсестринських діагнозів;
- визначення стану здоров'я пацієнта за показаннями медсестринського обстеження;
- планування медсестринських втручань при захворюваннях серцево-судинної системи;
- підготовка пацієнта до загального клінічного та біохімічного аналізів крові;
- підготовка пацієнта до проби з фізичним навантаженням при ішемічній хворобі серця;
- асистування лікареві під час інструментальних обстежень геріатричного пацієнта (рентгенографії, УЗД серця, холтерівського моніторингу тощо);
- медсестринське спостереження за основними функціональними показниками організму, зокрема добуве моніторингу артеріального тиску;
- виконання призначень лікаря;
- виконання всіх видів маніпуляцій, передбачених для фаху “сестра медична”;
- організація домашнього стаціонару: навчання пацієнта та членів його родини спостереженню за основними функціональними показниками організму, раціонального харчування, само- та взаємодогляду;
- надання долікарської медичної допомоги вдома (виконання алгоритму);
- надання невідкладної допомоги в лікарні (виконання алгоритму);
- дотримання правил техніки безпеки, охорони праці в галузі, протиепідемічного режиму, професійної безпеки при здійсненні медсестринського процесу в разі

- захворювань серцево-судинної системи;
- оцінювання результатів медсестринських втручань та їх корегування;
- ведення медичної документації.

Тема 3. Медсестринський процес при захворюваннях органів дихання, кровотворної, сечової та статеві систем у похилому та старечому віці

ЛЕКЦІЯ

Вікові зміни, особливості захворювань органів дихання, їх перебіг в похилому та старечому віці: бронхіт (гострий, хронічний), бронхіоліт, пневмонія, ХОЗЛ, емфізема, туберкульоз (загострення “туберкульозного архіву”). Визначення, етіологія, класифікація. Медсестринський процес при захворюваннях органів дихання. Передбачення потенційних проблем, пов’язаних із побічною дією сульфаніламідних препаратів, нескоригованою дозою антибіотиків та інших препаратів тощо. Підходи до лікування: переваги лікування вдома, показання до госпіталізації, значення догляду, комплайенсу. Участь медичної сестри у медикаментозному лікуванні. Сходінкова антибактеріальна терапія, система інгаляційної доставки препаратів у легені. Оцінювання результатів виконання плану медсестринських втручань, їх корекція. Профілактика.

Вікові зміни, особливості захворювань кровотворної системи, їх перебіг у похилому та старечому віці. Анемії (залізодефіцитна, анемія при хронічних хворобах, гіпо- та апластична, мегалобластна). Визначення, етіологія, класифікація. Медсестринське обстеження: виявлення проблем пацієнта. Передбачення потенційних проблем пацієнта, пов’язаних із тривалим прийомом ліків (цитостатиків, антибіотиків тощо). Встановлення медсестринських діагнозів. Планування медсестринських втручань. Вирішення дійсних, супутніх проблем і потреб пацієнта. Участь медичної сестри в лікуванні геріатричних пацієнтів. Оцінювання результатів, виконання плану медсестринських втручань, його корекція. Роль медичної сестри в профілактиці анемії у пацієнтів похилого та старечого віку.

Вікові зміни, особливості захворювань сечової системи, їх перебіг у похилому та старечому віці. Інфекція сечових шляхів, старечі пієлонефрити та гломерулонефрити (гострі, хронічні), діабетична та медикаментозна нефропатія, старечий амілоїдоз нирок, нефротичний синдром, доброякісна гіперплазія, рак передміхурової залози. Визначення, етіологія, класифікація. Значення рефлюкс-нефропатії, постійного сечового катетеру для розвитку старечого пієлонефриту та інфекції сечових шляхів. Основні клінічні прояви, потенційні проблеми пацієнта, пов’язані з прийомом антибактеріальних засобів бактеріостатичної дії (тетрациклінів, сульфаніамідів, лінкоміцину тощо). Фітотерапія як засіб тривалого лікування захворювань. Участь медичної сестри у медикаментозному лікуванні, догляді, наданні допомоги геріатричним пацієнтам.

НАВЧАЛЬНА ПРАКТИКА ПІД КЕРІВНИЦТВОМ ВИКЛАДАЧА

Медсестринський процес при захворюваннях органів дихання у похилому та старечому віці: бронхіті, бронхіоліті, пневмонії, ХОЗЛ, емфіземі легень, раку легень. Медсестринське обстеження. Планування медсестринських втручань: підготовка пацієнтів до лабораторних (харкотиння на загальний клінічний аналіз, бактеріологічне дослідження, антибіотикограма) та інструментальних (рентгенографія, бронхоскопія тощо) методів обстеження. Реалізація медсестринського процесу в умовах домашнього стаціонару/лікарні: участь медсестри в лікуванні, догляді, наданні допомоги, навчанні пацієнта та членів його родини само- та взаємодогляду. Надання невідкладної долікарської допомоги при задишці, ядусі, легеневій кровотечі.

Здійснення медсестринського процесу при захворюваннях системи крові. Оволодіння навичками медсестринського обстеження пацієнтів при даній патології, визначення проблем. Встановлення медсестринських діагнозів. Планування медсестринських втручань (підготовка

пацієнта до інструментальних і лабораторних досліджень, асистування лікареві під час стерильної пункції тощо), їх реалізація, оцінювання та корекція. Догляд за пацієнтом. Навчання пацієнта та членів його родини само- та взаємодогляду.

Медсестринська діагностика захворювань сечової системи. Складання плану медсестринських втручань: підготовка пацієнта до лабораторних досліджень (загального аналізу сечі, за Нечипоренком, Зимницьким, бактеріологічного тощо), участь в інструментальних обстеженнях (УЗД, рентгенологічному тощо). Дотримання правил техніки безпеки, охорони праці, протиепідемічного режиму, професійної безпеки при виконанні медсестринських втручань. Реалізація, оцінювання та корекція плану медсестринських втручань, що здійснюються вдома, у лікарні. Профілактика. Догляд за пацієнтами з нетриманням і затримкою сечі.

Практичні навички:

- реалізація медсестринського процесу при захворюваннях органів дихання, кровотворної та сечової і статеві систем у пацієнтів похилого та старечого віку;
- виявлення дійсних та супутніх проблем пацієнтів похилого та старечого віку;
- встановлення медсестринських діагнозів;
- визначення стану здоров'я пацієнта за показаннями медсестринського обстеження;
- планування медсестринських втручань при захворюваннях органів дихання;
- підготовка пацієнта до загального та бактеріологічного дослідження харкотиння, газового складу крові, плевральної пункції тощо;
- асистування лікареві під час інструментальних обстежень геріатричного пацієнта (фібробронхоскопії, рентгенографії, пікфлоуметрії, спірометрії тощо);
- проведення медсестринського спостереження за основними функціональними показниками організму, зокрема моніторингу пікової швидкості видиху;
- виконання призначень лікаря;
- виконання всіх видів маніпуляцій;
- організація домашнього стаціонару: навчання пацієнта та членів його родини спостереженню за основними функціональними показниками організму, дихальній гімнастиці (статичній, динамічній), само- та взаємодогляду, користуванню небулайзером, спейсером, інгалятором тощо;
- надання долікарської допомоги вдома та невідкладної допомоги в лікарні при задусі, ядусі, легеневій кровотечі;
- планування медсестринських втручань при захворюваннях сечової, статеві та кровотворної систем:
- підготовка пацієнта до дослідження крові (загального клінічного та біохімічного аналізів, простатоспецифічного антигену сироватки), сечі (загального аналізу, за методами Зимницького, Нечипоренка);
- асистування лікареві під час інструментальних обстежень (стерильної пункції, оглядової урорентгенографії, УЗД нирок і передміхурової залози з визначенням залишкової сечі в міхурі та взяття біоптату тощо);
- організація домашнього стаціонару: навчання пацієнта та членів його родини спостереженню за основними функціональними показниками організму (добовим діурезом, водним балансом, артеріальним тиском тощо), само- та взаємодогляду при нетриманні та затримці сечі, раціонального харчування;
- оцінювання, коригування медсестринської діяльності;
- дотримання правил техніки безпеки, охорони праці, протиепідемічного режиму, професійної безпеки при здійсненні медсестринського процесу в разі захворювань органів дихання, кровотворної, сечової та статеві систем;
- ведення медичної документації.

Тема 4. Медсестринський процес при захворюваннях органів травлення в

похилому та старечому віці

ЛЕКЦІЯ

Вікові зміни та особливості захворювань органів травлення в похилому та старечому віці: гастрити (гострий, хронічний типу А, В), виразкова (стара, пізня, стареча), дивертикулярна, рефлюксогастроезофагальна, жовчнокам'яна хвороби, ішемічна хвороба кишок (гостра та хронічна мезенеріальна ішемія), токсичний (медикаментозний) гепатит, цироз печінки. Визначення, етіологія, класифікація. Роль *Helicobacter pylori*, нераціонального харчування, надмірного вживання алкоголю, тривалого вживання ліків, супутньої патології у виникненні хвороб. Медсестринський процес: медсестринське обстеження, діагностика. Потенційні проблеми, пов'язані з тривалим прийманням обволікальних, послаблювальних та інших ліків. Планування медсестринських втручань, участь у медикаментозному лікуванні при онкологічних процесах в органах травлення. Роль медичної сестри у профілактиці розвитку захворювань, ускладнень.

НАВЧАЛЬНА ПРАКТИКА ПІД КЕРІВНИЦТВОМ ВИКЛАДАЧА

Медсестринський процес при захворюваннях органів травлення в похилому та старечому віці: гастритах, раку шлунка, виразковій, рефлюксогастроезофагальній, дивертикулярній, жовчнокам'яній хворобах, ішемічній хворобі кишок, гепатиті, цирозі печінки. Оволодіння навичками медсестринського обстеження, визначення дійсних і супутніх проблем. Встановлення медсестринських діагнозів. Планування медсестринських втручань (підготовка та взяття біологічного матеріалу для лабораторних досліджень, підготовка пацієнтів до інструментальних досліджень, особливості здійснення геріатричного догляду залежно від умов перебування пацієнта, виконання призначень лікаря), їх реалізація. Надання невідкладної допомоги при шлунково-кишкової кровотечі, перфорації виразки та дивертикулу, гострому животі, кровотечі із розширених вен стравоходу, профілактика зневоднення.

Дотримання правил техніки безпеки, охорони праці, протиепідемічного режиму, професійної безпеки.

Практичні навички:

- реалізація медсестринського процесу при захворюваннях органів травлення в пацієнтів похилого та старечого віку;
- виявлення дійсних та супутніх проблем пацієнтів похилого та старечого віку;
- встановлення медсестринських діагнозів;
- визначення стану здоров'я пацієнта при гострих станах за показниками медсестринського обстеження;
- планування медсестринських втручань у разі захворювання органів травлення;
- підготовка пацієнта до проведення діагностичних процедур та взяття біологічного матеріалу для лабораторних досліджень (уреазного тесту, шлункового та дуоденального вмісту, калу на приховану кров тощо);
- асистування лікареві під час інструментальних обстежень геріатричного пацієнта (рентгенографії, ФГДС із біопсією, колоноскопії, УЗД органів черевної порожнини, інтрагастральної рН-метрії тощо);
- проведення медсестринського спостереження за основними функціональними показаннями організму;
- виконання призначень лікаря;
- виконання всіх видів маніпуляцій;
- організація домашнього стаціонару: навчання пацієнта та членів його родини спостереженню за основними функціональними показниками організму, раціональному

- харчуванню, само- та взаємодогляду;
- надання долікарської допомоги вдома та невідкладної допомоги в лікарні при кровотечі з органів травлення, пенетрації, перфорації, блюванні тощо;
- дотримання правил техніки безпеки, охорони праці в галузі, протиепідемічного режиму, професійної безпеки при обстеженні пацієнтів похилого та старечого віку із захворюваннями органів травлення;
- оцінювання результатів медсестринських втручань та їх корекція;
- ведення медичної документації.

Тема 5. Медсестринський процес при захворюваннях ендокринної системи в похилому та старечому віці

ЛЕКЦІЯ

Вікові зміни, особливості захворювань ендокринної системи, їх перебіг у похилому та старечому віці. Цукровий діабет типу 2: визначення, етіологія, класифікація, чинники ризику. Медсестринський процес: медсестринське обстеження дійсних і супутніх проблем пацієнта. Медсестринські діагнози. Планування медсестринських втручань: підготовка пацієнта до проведення лабораторних досліджень (загального клінічного, біохімічного аналізу крові, глюкозотолерантного тесту, добової сечі на глюкозу тощо) та інструментальних методів обстеження. Основні ознаки та невідкладна допомога при комах (гіперглікемічній, гіпоглікемічній), особливості надання у похилому та старечому віці. Гіперосмолярна, гіперлактатцидемічна коми. Участь медичної сестри у медикаментозному лікуванні, дієтотерапії. Профілактика розвитку ускладнень. Навчання правилам догляду за шкірою у пацієнтів з ангіопатіями, діабетичною стопою тощо.

НАВЧАЛЬНА ПРАКТИКА ПІД КЕРІВНИЦТВОМ ВИКЛАДАЧА

Медсестринський процес при цукровому діабеті типу 2. Виявлення та вирішення дійсних, супутніх проблем та потреб пацієнта. Планування медсестринських втручань. Невідкладна допомога при коматозних станах (гіперглікемічній, гіпоглікемічній комах). Навчання пацієнта та членів його родини правилам раціонального харчування, догляду, користування глюкометром тощо.

Дотримання правил техніки безпеки, охорони праці, протиепідемічного режиму, професійної безпеки.

Практичні навички:

- реалізація медсестринського процесу при захворюваннях ендокринної системи в пацієнтів похилого та старечого віку;
- виявлення дійсних та супутніх проблем пацієнтів похилого та старечого віку;
- встановлення медсестринських діагнозів;
- визначення стану здоров'я пацієнта за показаннями медсестринського обстеження;
- планування медсестринських втручань при захворюваннях ендокринної системи;
- підготовка пацієнта до лабораторних досліджень (загального клінічного, біохімічного аналізу крові, глюкозотолерантного тесту, добової сечі на глюкозу тощо);
- проведення медсестринського спостереження за основними функціональними показниками організму, зокрема моніторингу рівня глюкози в крові;
- виконання призначень лікаря;
- виконання всіх видів маніпуляцій;
- організація домашнього стаціонару: навчання пацієнта та членів його родини спостереженню за основними функціональними показниками організму, користуванню глюкометром, раціональному харчуванню, дозованому фізичному навантаженню, само-

- та взаємодогляду, зокрема при ангіопатіях;
- дотримання правил техніки безпеки, охорони праці, протиепідемічного режиму, професійної безпеки при захворюваннях ендокринної системи;
- оцінювання результатів медсестринських втручань та їх корекція;
- ведення медичної документації.

Тема 6. Медсестринський процес при захворюваннях опорно-рухового апарату в похилому та старечому віці

ЛЕКЦІЯ

Вікові зміни, особливості захворювань опорно-рухового апарату, їх перебіг у похилому та старечому віці: остеопороз. Визначення, етіологія, класифікація. Медсестринський процес при захворюваннях опорно-рухового апарату: виявлення проблем пацієнта, встановлення медсестринських діагнозів. Планування медсестринських втручань. Сучасна діагностика (ультразвукова та рентгенологічна денситометрія, виявлення маркерів кісткового метаболізму). Вирішення дійсних і супутніх проблем, потреб пацієнта вдома, у лікарні. Участь медичної сестри в лікуванні. Оцінювання результатів виконання плану медсестринських втручань та їх корекція. Роль медичної сестри в профілактиці розвитку остеопорозу у даної групи пацієнтів. Передбачення потенційних проблем пацієнта, пов'язаних із тривалим прийомом нестероїдних протизапальних препаратів, глюкокортикостероїдів і супутньою патологією.

НАВЧАЛЬНА ПРАКТИКА ПІД КЕРІВНИЦТВОМ ВИКЛАДАЧА

Медсестринське обстеження та діагностика остеопорозу. Складання плану медсестринських втручань, його реалізація, оцінювання результатів та корекція. Догляд за тривало лежачими пацієнтами з переломом шийки стегнової кістки, вирішення супутніх проблем (атонії кишківника, пневмонії тощо), профілактика пролежнів. Роль медичної сестри в медичній і соціальній реабілітації геріатричних пацієнтів з цією патологією. Навчання самостійному ходінню, стоянню, користуванню милицями, ходунками тощо. Профілактика побутового травматизму.

Дотримання правил техніки безпеки, охорони праці, протиепідемічного режиму, професійної безпеки при захворюваннях опорно-рухового апарату.

Практичні навички:

- реалізація медсестринського процесу при захворюваннях опорно-рухового апарату в пацієнтів похилого та старечого віку;
- виявлення дійсних та супутніх проблем пацієнтів похилого та старечого віку;
- встановлення медсестринських діагнозів;
- визначення стану здоров'я пацієнта за показниками медсестринського обстеження;
- планування медсестринських втручань при захворюваннях опорно-рухового апарату;
- підготовка пацієнта до загального клінічного та біохімічного аналізів крові, виявлення маркерів кісткового метаболізму;
- асистування лікареві під час інструментальних обстежень пацієнта (ультразвукової, рентгенологічної денситометрії);
- виконання медсестринського спостереження за основними функціональними показниками організму;
- виконання призначень лікаря;
- виконання всіх видів маніпуляцій;
- дотримання правил техніки безпеки, охорони праці, протиепідемічного режиму, професійної безпеки при захворюваннях опорно-рухового апарату;
- організація домашнього стаціонару: навчання пацієнта та членів його родини

спостереженню за основними функціональними показниками організму, раціонального харчування, само- та взаємодогляду, самостійному ходінню, стоянню, користуванню милицями тощо;

- оцінювання результатів медсестринських втручань та їх корекція;
- ведення медичної документації.

Тема 7. Медсестринський процес при психоневрологічних захворюваннях, хворобах органів слуху, зору та шкіри в похилому та старечому віці

НАВЧАЛЬНА ПРАКТИКА ПІД КЕРІВНИЦТВОМ ВИКЛАДАЧА

Медсестринське обстеження, діагностика психоневрологічних захворювань (хвороба Альцгеймера, Паркінсона; делірії; депресії; розлади сну; соматоформні розлади), старече вивертання та завертання повіки, атонія сльозових шляхів, стареча катаракта, ретинопатія, глаукома; вікова туговухість, вестибулярні порушення та падіння в старості; доброякісні (папілома, стареча кератома, шкірний ріг, гемангіома) та злоякісні (базілома, меланома тощо) пухлини шкіри у пацієнтів похилого та старечого віку. Встановлення медсестринських діагнозів. Складання плану медсестринських втручань, його реалізація, оцінювання результатів, корекція. Роль медичної сестри в медичній і соціальній реабілітації геріатричних пацієнтів з цією патологією.

Дотримання правил техніки безпеки, охорони праці в галузі, протиепідемічного режиму, професійної безпеки при захворюваннях психоневрологічної сфери, хворобах органів слуху, зору та шкіри в похилому та старечому віці.

Практичні навички:

- реалізація медсестринського процесу при захворюваннях психоневрологічної сфери, хворобах органів слуху, зору та шкіри в пацієнтів похилого та старечого віку;
- виявлення дійсних та супутніх проблем пацієнтів похилого та старечого віку;
- встановлення медсестринських діагнозів;
- планування медсестринських втручань при захворюваннях психоневрологічної сфери, хворобах органів слуху, зору та шкіри;
- визначення психоневрологічного стану пацієнта похилого та старечого віку, адекватності виконання ним лікувальних призначень;
- виконання призначень лікаря;
- виконання всіх видів маніпуляцій;
- дотримання правил техніки безпеки, охорони праці, протиепідемічного режиму, професійної безпеки при захворюваннях психоневрологічної сфери, хворобах органів слуху, зору та шкіри;
- організація домашнього стаціонару: навчання членів його родини спостереженню за психічним станом;
- оцінювання результатів медсестринських втручань та коригування їх;
- ведення медичної документації.

Тема 8. Паліативна та хоспісна допомога. Етико-деонтологічні особливості спілкування з безнадійно хворими пацієнтами та їхніми родичами

НАВЧАЛЬНА ПРАКТИКА ПІД КЕРІВНИЦТВОМ ВИКЛАДАЧА

Паліативна медицина. Історія розвитку паліативної допомоги і медицини. Філософія паліативної допомоги. Роль медичної сестри в паліативній допомозі. Порівняльний аналіз паліативної та радикальної медицини. Міждисциплінарний підхід до надання паліативної допомоги. Основні принципи діяльності хоспісів. Контингент хворих і критерії їх відбору.

Форми організації паліативної допомоги. Профілактика професійного та емоційного «вигорання» персоналу хоспісів. Співробітництво медичної сестри з безнадійно хворим пацієнтом та його родичами: підтримка, співчуття, розуміння, повага. Особливості спілкування. Навчання родичів елементам догляду за пацієнтом.

Практичні навички:

- проведення порівняльного аналізу паліативної та радикальної медицини;
- вміння вирішувати дійсних та потенційних проблем пацієнта;
- обстеження паліативних пацієнтів;
- оцінювання та аналіз симптомів;
- оцінювання етичних методів прийняття рішень;
- вміння вирішувати етичні проблеми, запобігати розвитку конфліктів;
- уміння спілкуватися з безнадійно хворими пацієнтами та їхніми родичами з урахуванням етико-деонтологічних аспектів паліативної медицини;
- вміння заохотити пацієнта чи членів родини до спілкування;
- контроль своєї поведінки і стилю спілкування;
- використання стандартних планів навчання та догляду за пацієнтом;
- психологічний захист з метою профілактики професійного та емоційного “вигорання”.

Тема 9. Паліативна допомога при синдромі хронічного болю

НАВЧАЛЬНА ПРАКТИКА ПІД КЕРІВНИЦТВОМ ВИКЛАДАЧА

Фізіологічна роль болю. Типи болю. Причини болю. Принципи контролю за болем. Методи усунення болю. Загальні принципи медикаментозного лікування больового синдрому. Знеболювальні ступені ВООЗ.

Синдром хронічного болю. Використання стандартів медсестринських маніпуляцій під час догляду за пацієнтами в разі наявності болю:

- СД-I; стандартний план догляду за наявності болю (у дорослого пацієнта);
- протокол проведення первинної та поточної оцінки до плану СД-I;
- лінійка зі шкалою для визначення інтенсивності болю;
- шкала для оцінювання визначення болю пацієнтом;
- шкала для вербального та невербального оцінювання послаблення болю.

Порядок і терміни призначення наркотичних засобів у медичній практиці. Знеболювальні ступені ВООЗ. Тактика знеболювальної терапії при легкому, середньому та сильному болю. Способи введення анальгетиків. Седація і когнітивні порушення при терапії наркотичними анальгетиками. Ад'юванти та симптоматичні засоби у комплексній знеболювальній терапії.

Практичні навички:

- оцінювання болю;
- володіння навичками медикаментозного знеболювання (ступені ВООЗ);
- використання оптимальних способів введення анальгетиків;
- запобігання розвитку ускладнень при застосуванні анальгетиків та надання допомоги при їх виникненні;
- застосування немедикаментозних методик знеболення.

Тема 10. Паліативна допомога інкурабельним онкологічним хворим

НАВЧАЛЬНА ПРАКТИКА ПІД КЕРІВНИЦТВОМ ВИКЛАДАЧА

Загальні принципи лікування онкологічних хворих. Паліативна допомога в клінічній онкології. Особливості здійснення медсестринського процесу при догляді за невиліковними хворими. Профілактика та лікування пролежнів. Закреп і діарея у інкурабельних хворих.

Роль медичної сестри у забезпеченні гігієни пацієнтів. Чинники, які впливають на гігієну порожнини рота.

Можливі проблеми пацієнта, наприклад: порушення дихання, гідроторакс, порушення свідомості, нудота, блювання, діарея, порушення функції сечової системи, кровотеча тощо.

Медсестринські втручання з розв'язання проблем, що виникли.

Практичні навички:

- визначення ступеня ризику розвитку пролежнів у кожного пацієнта;
- здійснення заходів з профілактики пролежнів;
- оброблення шкіри за наявності пролежнів;
- допомога онкологічним хворим при:
  - порушенні дихання;
  - нудоті та під час блювання;
  - закрепі;
  - діареї;
  - непрохідності кишок;
  - асциті;
  - гідротораксі;
  - нориці;
  - порушенні функцій органів сечової системи;
  - шкірному свербіжі;
  - кровотечах;
  - порушеннях свідомості;
  - втомі.

Тема 11. Особливості надання паліативної допомоги пацієнтам з вірусом імунодефіциту людини. Клінічні ознаки наявності ВІЛ-інфекції у хворого на туберкульоз

НАВЧАЛЬНА ПРАКТИКА ПІД КЕРІВНИЦТВОМ ВИКЛАДАЧА

ВІЛ-інфекція і пов'язані з нею хвороби. Найпоширеніші ознаки порушення загального стану при симптоматичній ВІЛ-інфекції. Клінічні ознаки наявності ВІЛ-інфекції у хворого на туберкульоз.

Завдання медичної сестри та родичів при наданні паліативної допомоги вдома. Захисна ізоляція. Паліативна допомога та догляд у термінальній стадії. Ізольований медсестринський догляд. Принципи. Типи ізольованого медсестринського догляду. Загальні принципи ізольованого медсестринського догляду.

Медичний аспект паліативної допомоги хворим на СНІД та туберкульоз.

Запобігання поширенню ВІЛ-інфекції в лікувальних закладах. Симптомокомплекси, що вимагають обов'язкового обстеження на туберкульоз. Клінічні признаки наявності ВІЛ-інфекції у хворого на туберкульоз.

Завдання медичної сестри та родичів при наданні паліативної допомоги вдома. Захисна ізоляція. Паліативна допомога та догляд у термінальній стадії. Наказ Міністерства охорони здоров'я України від 11.06.2010 № 483 «Примірне Положення про лікарню “Хоспіс” (відділення, палату паліативного лікування) для хворих на туберкульоз».

Практичні навички:

- дотримання техніки безпеки при роботі з біологічними рідинами;
- оброблення рук до і після виконання будь-якої маніпуляції;

- оброблення рук, слизових оболонок при контакті з біологічними рідинами;
- використання захисних пристосувань (маска, халату, окуляри, шапочка, фартух).

ПЕРЕЛІК ПРАКТИЧНИХ НАВИЧОК

1. Здійснення етапів медсестринського процесу при захворюваннях органів і систем у похилому та старечому віці.
2. Проведення медсестринського обстеження та визначення стану здоров'я геріатричного пацієнта за одержаними показниками.
3. Вимірювання артеріального тиску, проведення тесту Ослера. Оцінювання одержаних показників.
4. Підрахування частоти дихання та серцевих скорочень, оцінювання одержаних показників.
5. Організація домашнього стаціонару, здійснення спостереження та моніторингу стану геріатричного пацієнта вдома.
6. Організація та забезпечення багаторазового прийому ліків геріатричним пацієнтом.
7. Підготовка пацієнта до взяття біологічного матеріалу для лабораторних досліджень.
8. Підготовка пацієнта до функціональних та інструментальних методів обстеження (рентгенологічних, комп'ютерної томографії, ендоскопічних, УЗД, ЕКГ з навантаженням тощо).
9. Виконання всіх видів медсестринських маніпуляцій.
10. Здійснення підготовки пацієнта до користування небулайзером, пікфлоуметром, дозованим інгалятором, глюкометром.
11. Складання раціону дієтичного харчування.
12. Догляд за тривало лежачими пацієнтами.
13. Проведення профілактики пролежнів.
14. Надання долікарської та невідкладної допомоги при кризах (гіпертензивному, гіпоангіотензивному), ортостатичному колапсі, нападі стенокардії, інфаркті міокарда, аритміях, раптовій зупинці серця, набряку легень, серцевій астмі, задишці, ядусі, кровотечах із легень, органів травлення тощо.
15. Забезпечення лікувально-охоронного та санітарно-протиепідемічного режиму, дотримання правил техніки безпеки, охорони праці в лікувально-профілактичних закладах і закладах колективної форми надання геріатричної допомоги людям похилого та старечого віку.
16. Заповнення медичної документації.
17. Проведення порівняльного аналізу паліативної та радикальної медицини.
18. Вирішування дійсних та потенційних проблем пацієнта.
19. Обстеження паліативних пацієнтів.
20. Оцінювання та аналіз симптомів.
21. Оцінювання етичних методів прийняття рішень.
22. Вирішування етичних проблем, запобігання розвитку конфліктів.
23. Спілкування з безнадійно хворими пацієнтами та їхніми родичами з урахуванням етико-деонтологічних аспектів паліативної медицини.
24. Уміння заохотити пацієнта чи членів родини до спілкування.
25. Контроль своєї поведінки і манери спілкування.
26. Використання стандартних планів навчання та догляду за пацієнтом.
27. Володіння навичками психологічного захисту з метою профілактики професійного та емоційного вигорання.
28. Оцінювання болю.
29. Володіння навичками медикаментозного знеболювання (ступені ВООЗ).
30. Використання оптимальних способів введення анальгетиків.
31. Запобігання розвитку ускладнень при застосуванні анальгетиків та наданні допомоги при їх виникненні.
32. Застосування немедикаментозних методик знеболювання.
33. Визначення ступеня ризику розвитку пролежнів у кожного пацієнта.
34. Здійснення заходів з профілактики пролежнів.

35. Оброблення шкіри за наявності пролежнів.
36. Допомога онкологічним хворим при:
  - порушенні дихання;
  - нудоті та під час блювання;
  - закрепі;
  - діареї;
  - непрохідності кишок;
  - асциті;
  - гідротораксі;
  - нориці;
  - порушенні функцій органів сечової системи;
  - шкірному свербіжі;
  - кровотечах;
  - порушеннях свідомості;
  - втомі.
37. Дотримання техніки безпеки при роботі з біологічними рідинами.
38. Оброблення рук до і після виконання будь-якої маніпуляції.
39. Оброблення рук, слизових оболонок при контакті з біологічними рідинами.
40. Використання захисних пристосувань (маски, халату, окулярів, шапочки, фартуха).

ПЕРЕЛІК ПИТАНЬ ДЛЯ СЕМЕСТРОВОГО КОНТРОЛЮ

1. Геронтологія як наука, основні поняття.
2. Біологія старіння: теорії, закономірності, механізми, види (природне, фізіологічне); сповільнене (ретардоване); патологічне (прискорене); передчасне (прогерія) у дітей та дорослих.
3. Календарний і біологічний вік людини, їх показники для визначення швидкості старіння.
4. Метеопатичні реакції в похилому та старечому віці.
5. Організація профілактичної та лікувальної допомоги геріатричним пацієнтам, обов'язки медичної сестри щодо їх виконання. Лікувально-профілактичні заклади геріатричного типу.
6. Геріатрія. Особливості перебігу хвороб у старечому віці.
7. Метаболізм ліків та особливості фармакотерапії в старіючому організмі.
8. Психологічні особливості стосунків медичної сестри і пацієнтів похилого та старечого віку.
9. Методика медсестринського обстеження геріатричного пацієнта.
10. Особливості організації геріатричного догляду за пацієнтами похилого та старечого віку, принципи їх реабілітації.
11. Вікові зміни серцево-судинної системи та формування захворювань на тлі інволютивних змін.
12. Артеріальна гіпертензія в похилому та старечому віці. Визначення, етіологія, класифікація. Особливі форми артеріальної гіпертензії: ізольована систолічна, склеротична. Псевдогіпертензія. Медсестринська діагностика. Значення добового моніторингу артеріального тиску. Медсестринський процес.
13. Кризи при артеріальній гіпертензії (гіпертонічний, гіпоангіотензивний). Невідкладна медсестринська допомога при них.
14. Симптоматичні артеріальні гіпертензії. Медсестринське обстеження. Участь у медикаментозному лікуванні.
15. Атеросклероз, ішемічна хвороба серця у похилому та старечому віці. Особливості клінічних проявів стенокардії (клінічні еквіваленти приступу), інфаркту міокарда при супутній патології в похилому та старечому віці (артеріальна гіпертензія, цукровий діабет тощо). Медсестринська діагностика, надання допомоги на догоспітальному етапі.
16. Медсестринський процес при хронічній недостатності кровообігу у пацієнтів похилого та старечого віку. Медсестринське обстеження та діагностика. Участь у лікуванні. Профілактика.
17. Аритмії у похилому та старечому віці (миготлива, екстрасистолія, блокади тощо). Визначення, етіологія, класифікація. Невідкладна допомога на догоспітальному етапі. Участь медичної сестри у медикаментозному лікуванні.
18. Потенційні проблеми пацієнтів із патологією серцево-судинної системи, пов'язаних із тривалим прийомом ліків (серцевих глікозидів, ІАПФ, сечогінних, вазодилітаторів, антагоністів кальцію тощо) та супутньою патологією.
19. Вікові зміни органів дихання та формування захворювань на тлі інволютивних змін.
20. Пневмонія, бронхіт, бронхіоліт, ХОЗЛ, рак легень. Визначення, етіологія, класифікація. Медсестринська діагностика. Медсестринський процес при цих захворюваннях. Переваги лікування вдома (домашній стаціонар), показання до госпіталізації.
21. Емфізема легень у похилому та старечому віці. Медсестринська діагностика.
22. Потенційні проблеми пацієнтів із патологією органів дихання, пов'язані з тривалим прийомом ліків (антибіотиків, сульфаніламідів тощо) та супутньою патологією.
23. Вікові зміни системи травлення та формування захворювань на фоні інволютивних змін.
24. Гастрити (гострий та хронічний типу А, В), рак шлунка. Особливості клінічних

- проявів, перебігу в похилому та старечому віці. Медсестринський процес. Участь медсестри в медикаментозному лікуванні. Профілактика зневоднення.
25. Виразкова хвороба (пізня, стара, стареча). Особливості клінічних проявів, перебігу в похилому та старечому віці. Медсестринське обстеження, участь у лікуванні. Профілактика.
  26. Медсестринський процес при рефлюксогастроєзофагальній хворобі.
  27. Медсестринський процес при ішемічній хворобі кишок.
  28. Жовчнокам'яна хвороба, токсичний (медикаментозний) гепатит, цироз. Особливості клінічних проявів, перебіг. Медсестринська діагностика. Медсестринські втручання.
  29. Дивертикулярна хвороба кишок у похилому та старечому віці. Медсестринський процес.
  30. Закрепи у похилому та старечому віці. Визначення, етіологія, класифікація, клінічні прояви. Медсестринський процес.
  31. Потенційні проблеми пацієнтів, пов'язані з тривалим прийомом ліків (обволікальних, проносних тощо) та супутньою патологією.
  32. Вікові особливості нирок і сечових шляхів та формування захворювань на тлі інволютивних змін.
  33. Особливості перебігу старечого хронічного пієлонефриту. Особливості гострого пієлонефриту. Значення рефлюкс-нефропатії. Медсестринський процес, основні принципи лікування.
  34. Гломеронефрит у похилому та старечому віці, діабетична нефропатія. Медсестринський процес.
  35. Старечий амілоїдоз нирок, нефротичний синдром. Визначення, етіологія, класифікація. Медсестринський процес. Сучасні підходи до лікування та профілактики.
  36. Інфекція сечових шляхів. Визначення, етіологія, класифікація. Медсестринська діагностика, догляд. Участь медсестри у медикаментозному лікуванні. Фітотерапія як засіб тривалого лікування.
  37. Доброякісна гіперплазія, рак передміхурової залози у старечому віці. Прояви. Медсестринський процес.
  38. Нетримання та затримка сечі. Причини, клінічні прояви. Медсестринський процес. Сучасні підходи до лікування. Значення догляду.
  39. Потенційні проблеми пацієнтів із захворюваннями сечової і статеві системи, пов'язані з тривалим прийманням ліків (антибіотиків із цитостатичною дією, сульфаніламідних препаратів тощо) та супутньою патологією.
  40. Вікові зміни системи кровотворення, виникнення захворювань на тлі інволютивних змін.
  41. Етіологія, клінічні прояви, діагностика анемії в похилому віці (залізодефіцитна, анемія при хронічних захворюваннях, гіпо- та апластична анемії). Медсестринський процес.
  42. Гемобластози у похилому та старечому віці. Медсестринський процес.
  43. Геморагічний синдром у похилому та старечому віці, зв'язок із тривалим прийомом ліків. Медсестринський процес.
  44. Потенційні проблеми, пов'язані з тривалим прийманням ліків (антибіотиків, цитостатиків тощо) та супутньою патологією.
  45. Вікові зміни ендокринної системи та формування захворювань на тлі інволютивних змін.
  46. Цукровий діабет типу 2 у похилому та старечому віці. Визначення, етіологія, класифікація, чинники ризику. Медсестринська діагностика. Медсестринські втручання: підготовка пацієнтів до лабораторних та інструментальних досліджень, догляд при діабетичних мікро- і макроангіопатіях. Принципи лікування, участь медсестри в медикаментозному лікуванні, дієтотерапії. Фітотерапія як засіб тривалого лікування.
  47. Ускладнення цукрового діабету типу 2: розвиток, перебіг, особливості надання допомоги при гіперглікемічній, гіпоглікемічній комах.

48. Поняття про гіперосмолярну, гіперлактодемічну кому в похилому та старечому віці.
49. Захворювання щитоподібної залози у похилому та старечому віці. Медсестринський процес.
50. Потенційні проблеми, пов'язані з тривалим прийманням ліків (бігуанідами, тетраполісахаридами, препаратами сульфанілсечовини тощо) та супутньою патологією.
51. Вікові зміни психоневрологічної сфери та формування захворювань на тлі інволютивних змін.
52. Деменції пізнього віку: хвороби Альцгеймера, Паркінсона. Визначення, етіологія, класифікація. Медсестринський процес.
53. Сплутаність (делірій). Визначення, етіологія, класифікація. Потенційні проблеми при тривалому застосуванні антигістамінних, протаритмічних (хінідін), антидепресантів, антипаркінсонічних, гіпотензивних (клофелін), антиспастичних (атропін, скополамін), протисудомних (фіналепсин), психотропних (препарати літію, аміназин тощо) препаратів, серцевих глікозидів, стероїдів. Медсестринський процес.
54. Порушення сну. Медсестринський процес.
55. Соматоформні розлади. Визначення. Тактика медичної сестри.
56. Депресії в похилому та старечому віці. Причини. Медсестринський процес.
57. Вікові зміни опорно-рухового апарату та формування захворювань на тлі інволютивних змін.
58. Медсестринський процес при остеопорозі, деформівному артрозі.
59. Потенційні проблеми пацієнтів із патологією опорно-рухового апарату, пов'язаних із тривалим прийманням ліків і супутньою патологією.
60. Вікові зміни органа зору та виникнення захворювань на тлі інволютивних змін.
61. Клінічні прояви, перебіг, прогноз старечої катаракти, глаукоми, ретинопатії. Підходи до лікування. Медсестринський процес. Профілактика.
62. Клінічні прояви при старечому вивертанні, завертанні повіки, атонії слъзових шляхів. Підходи до лікування. Медсестринський процес. Профілактика.
63. Вікові зміни органа слуху та формування захворювань на тлі інволютивних змін.
64. Клінічні прояви та медсестринський процес при віковій туговухості, вестибулярних порушеннях у старості. Профілактика падінь.
65. Вікові зміни шкіри та формування захворювань на тлі інволютивних змін.
66. Доброякісні (папілома, стареча кератома, шкірний ріг, гемангіома) та злоякісні (базаліома, меланома тощо) пухлини шкіри у похилому та старечому віці. Медсестринський процес.
67. Правила техніки безпеки, охорони праці, протиепідемічного режиму, професійної безпеки при соматичних захворюваннях у пацієнтів похилого та старечого віку.

РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА

Основна

1. Геронтологія та геріатрія : підручник / за ред. В. М. Коваленка. — Київ : ВСВ «Медицина», 2023. — 520 с.
2. Медсестринство в геронтології та геріатрії : навчальний посібник / Л. М. Сидоренко. — Київ : Медицина, 2022. — 360 с.
3. Основи геріатрії : навчальний посібник / І. Є. Булах. — Київ : Центр учбової літератури, 2021. — 420 с.

Додаткова

1. Сучасна геронтологія : практичний посібник / Н. В. Бойко. — Київ : Каравела, 2024. — 300 с.
2. Паліативна допомога людям похилого віку / О. П. Мінцер. — Київ : Медицина, 2023. — 280 с.
3. Хронічні захворювання у літніх пацієнтів / С. М. Коваль. — Київ : Центр учбової літератури, 2022. — 260 с.
4. Психологія старіння : навчальний посібник / І. Д. Зверева. — Львів : Новий Світ-2000, 2021. — 240 с.
5. Сестринський догляд за людьми похилого віку : практичний посібник / О. В. Бондар. — Київ : Медицина, 2023. — 300 с.

Інформаційні ресурси

1. Міністерство охорони здоров'я України — <https://moz.gov.ua>
2. Всесвітня організація охорони здоров'я (World Health Organization) — <https://www.who.int>
3. Національна служба здоров'я України (НСЗУ) — <https://nszu.gov.ua>
4. Національна бібліотека України ім. В. І. Вернадського — <http://www.nbuv.gov.ua>
5. Освітня платформа Prometheus — <https://prometheus.org.ua>
6. Платформа Coursera — <https://www.coursera.org>